

Дубовик С.Г.

*кандидат економічних наук,
завідувач кафедри менеджменту в галузях АПК
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна*

Радько А.О.

*магістр кафедри менеджменту в галузях АПК
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна*

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ ТА ОБСЯГОМ
ВИПУСКУ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ
ДП «СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА»)**

Анотація: За допомогою статистичних методів досліджений взаємозв'язок між продуктивністю праці та обсягом випуску продукції. Визначений їх вплив на конкурентоспроможність підприємства.

Аннотация: С помощью статистических методов исследована взаимосвязь между производительностью труда и объемом выпуска продукции. Определено их влияние на конкурентоспособность предприятия.

Summary: The relationship between productivity and volume of output has been investigated by using statistical methods. Their impact on competitiveness is defined.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток ринкових відносин впливає на необхідність дослідження ефективності функціонування підприємств в

сучасних умовах господарювання. В першу чергу, постає питання актуальності дослідження проблем конкурентоспроможності як головної рушійної сили у змаганнях товаровиробників за найвищу результативність виробництва, з одного боку, і ринкової позиції - з іншого.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства на сьогоднішній день виступає головним елементом забезпечення ефективної діяльності підприємства та передумовою знаходження стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Одним із головних завдань вітчизняних підприємств є підвищення рівня конкурентоспроможності, як на національному, так і на міжнародному ринках. Важливою умовою розвитку будь-якого підприємства є швидке реагування на зміни зовнішнього середовища, оскільки основою сучасного ринкового успіху підприємства є конкурентна раціональність, тобто уміння думати і діяти швидше, влучніше і етичніше[3].

Аналіз досліджень і публікацій. Питання конкуренції і конкурентоспроможності перебувають у центрі уваги дослідників і науковців протягом всієї історії розвитку економічних відносин. Значний науковий внесок у дослідження проблем конкурентоспроможності підприємства зробили такі вітчизняні вчені: М.І.Долішній, В.М.Геєць, О.Є.Кузьмін, Є.В.Крикавський, І.В.Алексєєв, Й.М.Петрович, Н.І.Чухрай, Л.Г.Ліпич, Д.А.Штефанич, О.В.Зозульов, В.М.Гриньова, Ю.В.Іванов, Я.Д.Плоткін, В їх працях розглянуто питання діяльності підприємства в умовах конкуренції, розвитку та оцінювання конкурентоспроможності підприємства та його продукції, класифікації чинників конкурентоспроможності.

Вагомий внесок у дослідження сутності та проявів конкуренції зробили такі зарубіжні вчені, як А. Сміт, Фрідріх А. фон Хайек, М. Портер, Г. Менш, Х. Фрімен, Й. Шумпетер, М. Мескон, Р.А. Фатхутдинов, які розробили фундаментальні положення теорії економічної конкуренції та конкурентоспроможності, звертали увагу на нові методи її підвищення.

Водночас необхідно відзначити, що не всі питання ще вирішені, адже відсутній комплексний підхід до розвитку конкурентоспроможності із постійними змінами факторів внутрішнього і зовнішнього ринкового середовища.

Постановка завдання. Обґрунтувати тісноту зв'язку продуктивності праці і об'ємів товарної продукції при вивченні конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу.

Базою дослідження є Державне підприємство „Сумська біологічна фабрика” - підприємство з 82-річним досвідом роботи, єдине підприємство в Україні, що виробляє весь спектр продукції для захисту тварин від таких особливо небезпечних захворювань як: сибірка, сказ, туберкульоз, чума свиней, чума птиці, лептоспіроз та інші.

В умовах глобалізації світової економіки конкуренція диктує нові вимоги і стандарти господарювання учасникам ринку для отримання вигідних позицій. Конкуренція створює поняття конкурентоспроможності, від рівня якого й залежатиме успіх підприємства. Конкурентоспроможність є основою економічного зростання і добробуту економічних суб'єктів. Це вимагає забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства, дослідження його специфіки та динаміки, а сам процес підвищення рівня конкурентоспроможності є процесом довготерміновим і вимагає стратегічного планування в рамках господарської діяльності промислового підприємства[1].

Можливість компанії конкурувати на певному товарному ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності товару та сукупності економічних методів діяльності фірми, які впливають на результати конкурентної боротьби. Конкуренція серед існуючих фірм набуває форми суперництва всіма засобами: розширення асортименту, поліпшення якості продукції, захоплення джерел сировини, PR-акції тощо[4].

До факторів, що формують конкурентоспроможність суб'єктів діяльності відносять виробничий і збутовий потенціали, що вказують на можливість

підприємства виробляти й реалізовувати ту чи іншу продукцію у необхідній кількості в певні строки. При оцінюванні конкурентоспроможності підприємства предметом уваги повинна бути номенклатура продукції та її конкурентоспроможність. Саме продукція з її якістю, упаковкою, сервісом, рекламою і т. д. приваблює не лише покупця, а також бізнесмена, акціонера, інвестора. Для отримання конкурентної переваги підприємство повинно або давати покупцям приблизно таку ж цінність, що й конкуренти, але виробляти товар із меншими витратами, або діяти так, щоб давати покупцям товар із більшою споживчою цінністю, за який можна отримати більшу ціну[5].

Товарна продукція є практично скрізь застосовуваним вартісним показником, що дозволяє підсумовувати виготовлення різних видів продукції і завдяки цьому визначати загальний обсяг виробництва на тому чи іншому підприємстві, а також обчислювати ряд макроекономічних та узагальнюючих похідних показників розвитку народного господарства.

Проаналізуємо докладно динаміку обсягу товарної продукції за період з 2008 по 2012 рр., обчисливши показники динамічного ряду (табл.1).

Таблиця 1

Показники динамічного ряду обсягу товарної продукції

Роки	Обсяг товарної продукції, тис.грн.	Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп росту, %		Темп приросту, %		А%, тис.грн.
		Б	Л	Б	Л	Б	Л	
2008	4821,30	-	-	100,0	-	-	-	-
2009	9132,27	4310,97	4310,97	189,4	189,4	89,4	89,4	48,2
2010	7013,77	2192,47	-2118,5	145,5	76,8	45,5	-23,2	91,3
2011	8708,95	3887,65	1695,18	180,6	124,2	80,6	24,2	70,1
2012	7556,00	2734,70	-1152,95	156,7	86,8	56,7	-13,2	87,1

На основі аналізу показників динамічного ряду товарної продукції можна стверджувати, що незважаючи на коливання отриманих значень, як в абсолютному так і у відносному вимірах, в цілому за досліджуваний період спостерігається тенденція до збільшення об'єму товарної продукції із щорічним приростом в 683,68 тис. грн. або на 11,89%.

Для більш точного результату зміни товарної продукції проведене аналітичне вирівнювання методом найменших квадратів. Використовуючи дані допоміжних розрахунків (табл.2) знайдено значення параметрів $a_0=7446,46$ та $a_1=504,61$, а отже рівняння прямої має вигляд: $y_t = 7446,46 + 504,61t$.

Таблиця 2

Аналітичне вирівнювання динамічного ряду товарної продукції

Роки	Обсяг товарної продукції, тис. грн.	Розрахункові величини			
		t	t ²	yt	y _t
2008	4821,30	3	4	-9642,60	6437,24
2009	9132,27	-5	25	-9132,27	6941,85
2010	7013,77	-4	16	0	7446,46
2011	8708,95	-3	9	8708,95	7951,07
2012	7556,00	-2	4	15112,00	8455,67
Всього:	37232,29	0	110	5046,08	37232,29

Фактичний та вирівняний обсяг товарної продукції графічно зображений на рис.1.

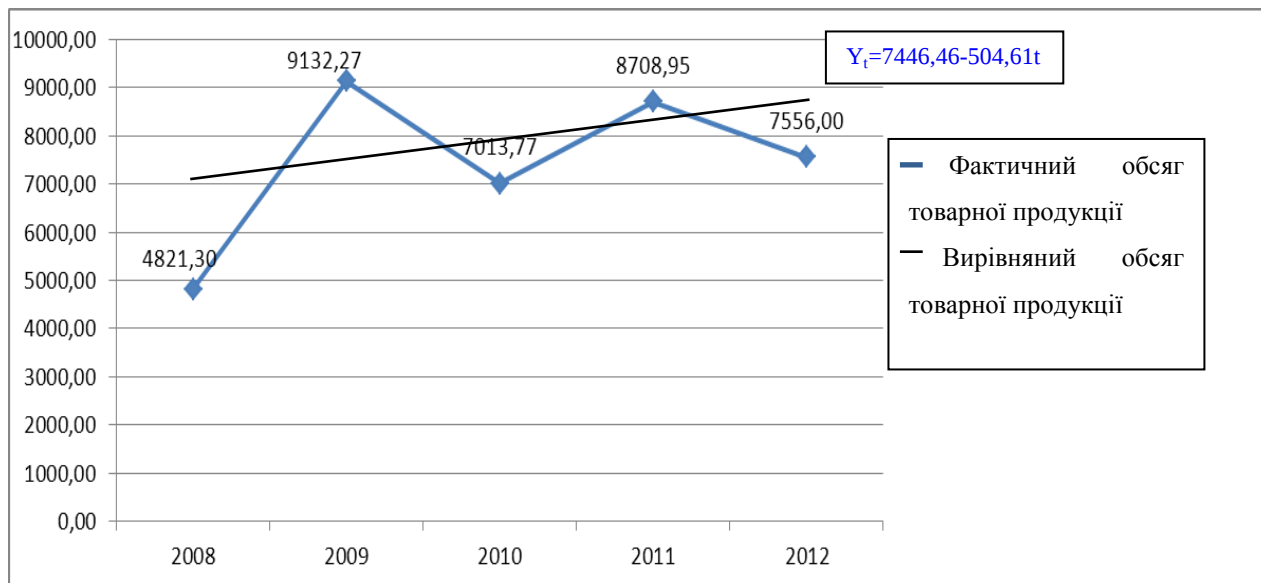

Рис.1 Фактичний та вирівняний обсяги товарної продукції

На основі проведених розрахунків можна спрогнозувати виробництво товарної продукції. Використовуючи дані допоміжних розрахунків та знайдене

значення середньорічного абсолютного приросту розрахуємо обсяги виробництва ветеринарних препаратів на перспективу до 2015р.:

$$Y_{2015} = 7556,00 + 683,68 \times 3 = 9607,04 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, за умови незмінних темпів розвитку даного явища у 2015 році слід очікувати подальшого зростання об'ємів виробництва ветеринарних препаратів як мінімум на 2051,04 тис. грн. порівняно з 2012 роком.

Оскільки будь-яку закономірність економічного розвитку можна передати у вигляді опису характеру чи структури залежностей, які існують між явищами або показниками, одним з дійових інструментів вивчення взаємозв'язків є кореляційний аналіз. Доцільно розглянути вплив продуктивності праці на обсяг реалізації продукції за допомогою кореляційного аналізу (табл.3).

Використовуючи дані допоміжних розрахунків знайдено значення параметрів $a_0=1744,35$; $a_1= 106,24$. Таким чином існує прямий зв'язок між факторною та результативною ознаками ($a_1>0$). Також розрахований параметр a_1 вказує на те, що із збільшенням продуктивності праці на 1 тис. грн. на одного працівника, обсяг товарної продукції загалом збільшується на 106,24тис.грн..

Таблиця 3

**Допоміжні розрахунки до кореляційного аналізу впливу
продуктивності праці на обсяг товарної продукції**

Роки	Виробництво продукції на 1 працівника, тис. грн.	Обсяг товарної продукції, тис. грн.	Розрахункові величини			
			$x*y$	x^2	y^2	Y_x
2008	28,70	4821,30	138371,31	823,69	23244933,69	4793,44
2009	62,12	9132,27	567296,61	3858,89	83398355,35	8343,97
2010	50,10	7013,77	351389,88	2510,01	49192969,61	7066,97
2011	66,99	8708,95	583412,56	4487,66	75845810,10	8861,36
2012	60,45	7556,00	456760,20	3654,20	57093136,00	8166,55
Всього	268,36	37232,29	2097230,56	15334,46	288775204,76	37232,29
В сер.	53,67	7446,46	419446,11	3066,89	57755040,95	7446,46

Розраховане значення лінійного коефіцієнта парної кореляції ($r=0,955$) дозволяє зазначити, що між корелюючими ознаками існує прямий лінійний зв'язок, оскільки коефіцієнт знаходиться в межах від $+0,7$ до $+0,999$.

Виявлену залежність між корелюючими ознаками графічно зображено на рис.2.

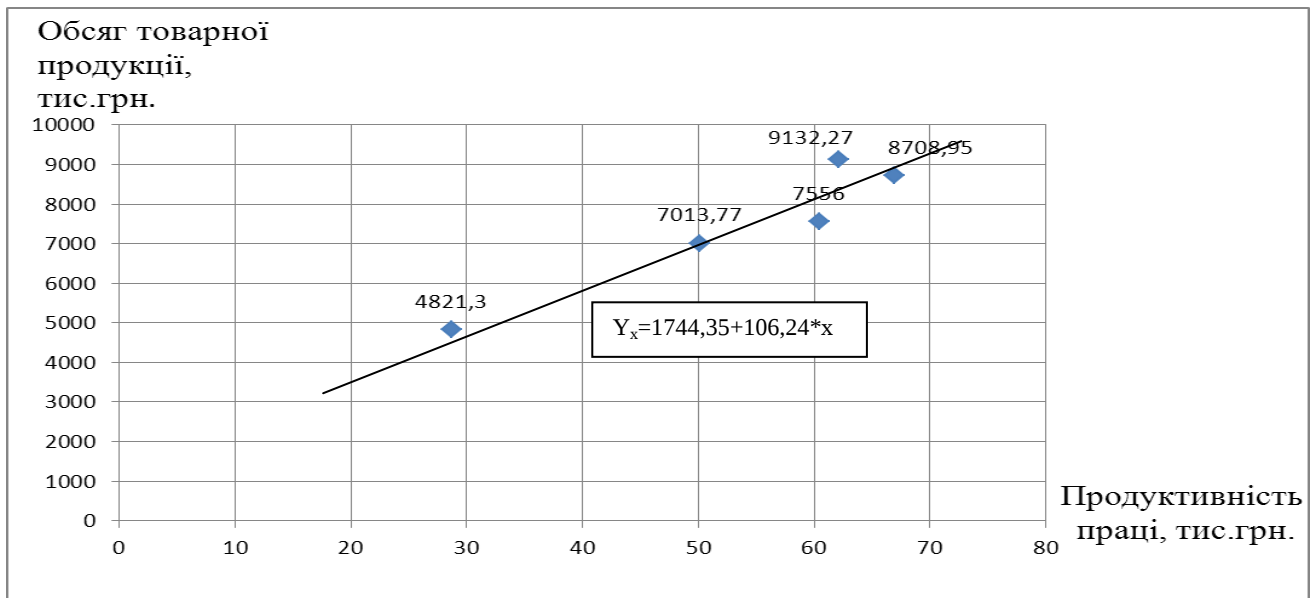

Рис.2 Кореляційна залежність обсягу товарної продукції від продуктивності праці

Також можна стверджувати, що обсяг товарної продукції на 91,21% залежить від продуктивності праці, а вплив інших, не врахованих в даній кореляційній моделі, факторів становить 8,79%, оскільки коефіцієнт детермінації $D=91,21\%$. Відкидається гіпотеза про випадковість зв'язку між продуктивністю праці та об'ємом товарної продукції та визнається закономірним на основі розрахованого t-критерію Ст'юдента ($t_p=5,58$), що більше табличного.

Висновки

Дослідження взаємозв'язку товарної продукції та продуктивності праці за допомогою статистичних методів дозволяє зробити висновок про підвищення рівня конкурентоспроможності ДП „Сумська біологічна фабрика” із збільшенням обсягів товарної продукції, за рахунок зростання продуктивності праці.

Для покращення ефективності виробництва та реалізації продукції необхідно оптимізувати об'єми випуску біопрепаратів із використанням наявних виробничих потужностей біофабрики та підвищенням продуктивності праці. З кожним роком підприємство має можливості збільшувати обсяги виробництва ветеринарних препаратів.

Вирішення проблем підвищення продуктивності праці визначається на основі реорганізації системи навчання і перепідготовки кадрів, удосконалення механізму трудової мотивації та відповідальності за забезпечення конкурентоспроможності продукції та підприємства; підвищення об'єктивності та обліку оцінки якості і результатів праці в системі оплати і стимулювання; поліпшення умов для розвитку творчої, ініціативної праці; розвиток виробничої демократії, забезпечення участі працівників у прийнятті управлінських рішень.

Література

1. Аспекти конкурентоспроможності підприємств галузі ветеринарної фармації /А.О. Радько// Матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів та співробітників СНАУ (25-27 квітня 2012р.). - Суми: Вид-во “Довкілля”, 2012. - С.366.
2. Міценко Н. Г., Смик О. С. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 243-247.
3. Помірко Н.М. Конкурентоспроможність промислових підприємств в сучасних ринкових умовах // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: Збірник наукових праць. - №3. - 2010. - С.22-36.
4. Титаренко В.Є. Оцінка конкурентоспроможності підприємства: вибір критеріїв // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” Логістика.–Львів. – №526. – 2005. – С.453–459.
5. Харитонova О.С. Конкурентоспроможність в системі забезпечення стійкого розвитку підприємства // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - № 9(15). - 2007. - С.231-232.